

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quęstio prima. Vtru[m] generatio filij sit prior processione Spiritus sancti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

utrum sit aliquis ordo inter patrem & filium respectu processionis Spiritus sancti. Et diuiditur in tres partes. Primo enim ostendit quod inter patrem & filium in procedendo & Spiritum sanctum non est ordo temporis. Secundo ostendit quod non est ibi ordo pulchritudinis, vel dignitatis. Tertio ostendit quod est ordo naturæ & auctoritatis. Secunda ibi. nunc tractandum est. Tertia ibi. Dicit tamen Aug. in 7. lib. Prima diuiditur in duas. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit. Secunda ibi. his & huiusmodi quaestionibus. Hæc diuisio & sententia Magistrum in generali.

2 In speciali vero sic procedit. Et querit primo utrum Spiritus sanctus prius procedat à patre quam à filio. Et arguit ad hoc hæreticus sic. Aut Spiritus sanctus procedit à patre nato filio, aut non nato, si nato, ergo natiuitas filii præcedit processionem Spiritus sancti quod est inconueniens. Si non nato, ergo ante procedit Spiritus sanctus à patre quam filius nasceretur. Postea soluit secundum Augustinum dicens quod nullas est ibi ordo temporis ubi omnia sunt æterna. Nec habet ibi locum quaestio utrum nato filio an non nato procedit Spiritus sanctus. Postea ostendit quod non pleniùs procedit ab vno quàm ab alio. Vltimo ponit auctoritates per quas videtur pater plus habere in productione Spiritus sancti quàm filius, quia quædam auctoritates dicunt quod Spiritus sanctus procedit à patre principaliter. Et quia filius attribuit patri processionem Spiritus sancti in Euangelio, quæ omnia non nominant maiorem dignitatem in patre, sed auctoritatem in spirando, quæ auctoritas in hoc consistit quod filius habet à patre quod ponit ab ipso procedere Spiritus sanctus. Et in hoc terminatur sententia huius distinctionis in speciali.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum generatio filii sit prior processione Spiritus sancti.

Tho. 1. q. 45. ar. 3.

Circa distinctionem istam queritur de tribus. Primum est utrum generatio filii sit prior processionem Spiritus sancti. Secundum est utrum Spiritus sanctus pleniùs & perfectius procedat à patre quàm à filio. Tertium est utrum Spiritus sanctus sit à patre mediante filio, an per filium. Ad primum sic proceditur. Et videtur quod generatio filii sit prior processionem Spiritus sancti: quia sicut est in trin. creata sic videtur esse in increata, quia vna exemplata est ab alia, sed in trin. creata productio verbi natura præcedit productionem amoris, ergo in trinitate increata productio filii præcedit productionem Spiritus sancti.

2 Item sicut se habet generatum ad spiratum, sic generatio ad spirationem, sed generatum prius est spirato cum sit principium eius, ergo generatio præcederet spirationem.

3 IN CONTRARIUM est quod dicitur in symbolo Athanasii quod in trin. nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus.

4 Et arguitur per rationem, quia sicut se habet pater ad filium, sic pater & filius ad Spirit. sanct. sed pater nullo modo est prior filio, ut probatum fuit supra di. 9. ergo nec filius potest esse prior Spiritu sancto, quare nec generatio filii potest esse prior processionem Spiritus sancti, quia sicut se habet terminus ad terminum, sic actio ad actionem.

RESPONSIO. cum queritur de prioritate generationis filii respectu processionis Spi. sancti, aut queritur de prioritate secundum rem, aut secundum rationem intelligendi. Si de prioritate secundum rem, sic dicit quidam quod inter generationem filii & spirationem Spi. sancti, est quidem per se ordo originis quo vnus est ab altero, sed non est ibi ordo prioris aut posterioris. Primum probant sic, Spi. sanctus per se est à genito, ergo spirari per se est à generari, probatio tam antecedentis quàm consequentia, consequentia patet sic. quando aliqua per se sunt vnus & idem re maxime relata in diuinis quicquid ad originem pertinens dicitur per se de vno & de altero, & ratio est quia origines in diuinis attenduntur secundum relata, & inter relata, sed generari & genitus & spirari & spiritus sunt per se vnus & idem re non solum in absoluto sed in

re relata, ergo quicquid ad originem pertinens dicitur de genito & spirato per se, ut pote quod vnus sit ab altero per se, hoc cõpetit ei quod est generari, & spirari, scilicet quod spirari sit per se à generari realiter loquendo licet quo ad nomen sit improprius modus loquendi propter alium modum significandi. Quod autem generari & genitus, & spirari & spiritus sint idem re & per se patet, quia exclusio motu ab actione & passione soli respectus remanent à quo aliud & quod ab alio, sed à generatione, & spiratione diuina excluditur omnis motus, ergo remanent soli respectus ita quod generatio actiua, & spiratio actiua dicunt solum respectum, à quo est aliud per talem, vel per talẽ modum, generari autem & spirari dicunt respectum solum, ut quod ab alio secundum talem vel talem modum. Sed per respectum originis passiuæ constituitur per se persona quæ est terminus originis, ergo generari & spirari passiuæ accepta cum sint soli respectus sunt idem per se cum genito & spirato, & hæc fuit minor. patet ergo cõsequentia, scilicet quod si spiritus est per se à genito quod spirari per se est à generari, quia idem sunt generari & genitus, spirari & spiritus. antecedens patet scilicet quod spiritus sit per se à genito quia de ratione spirari est esse productum ab aliquo prius producto, sed illud non potest esse nisi genitum. Cum in diuinis nõ sit nec esse possit præter spirationem aliqua productio nisi generatio, ergo spiritus est per se à genito, dico autem per se quia licet filius sit à patre spirante productus, hoc tamen accidit modo quo aliquid potest accidere in diuinis quia non est de ratione filii quod producat à spirante: quia posito per impossibile quod pater nõ spiraret adhuc tamen intelligeretur vt generans filium, sed in proposito nostro nullo modo intelligeretur aliquid spiratum nisi esset productum à genito & per consequens à generante saltem mediãte: propter quod inter spiratum ex vna parte & genitum, & generantem ex alia est ordo originis, ergo inter spirari ex vna parte & generari & generare ex alia est similis ordo.

6 Istud autem non videtur, scilicet quod spiritus sit per se à genito & generante, quia cuiuscumq; competit quod ab ipso sit spiritus per se, ei cõpetit quod sit spirans per se, sed genito & generati nõ competit per se quod sint spirantes, ergo non competit eis per se quod ab ipsis sit spiritus. Maior patet quia spiritus in quantum est spiritus non potest esse nisi à spirante in quantum est spirans. Minor patet, quia si genito & generanti competit per se esse spirantes, tunc hæc est vera genitum in quantum est genitum est spirans, & generans in quantum generans est spirans, quia in propositionibus per se semper potest fieri reduplicatio subiecti, eo quod est ibi ratio inherentiæ prædicati cum subiecto vt dicendo homo in quantum homo est animal risibile, vel interfectum in quantum interfectum interiit. Et similiter in proposito debet se maxime, quia aliter nõ concluderetur intentum, quicquid enim conuenit generati, vel genito nisi eis cõueniat in quantum sunt generans & genitum, nõ potest ex hoc concludi quod cõueniat per se generanti, sed istæ non videntur veræ genitum in quantum est spirans, vel generans in quantum generans est spirans. Quod enim genitum in quantum genitum non sit spirans, patet. quia omne genitum in quantum genitum est productum, ergo nullum genitum in quantum genitum est producens, ergo nec spirans per locum à destructione superioris. Et probatur consequentia, quia licet relatio productentis & producti possint conuenire eidẽ subiecto respectu diuersorum, tamen vna nunquã potest esse alia, nec causa seu ratio alterius. Verbi gratia aqua calefit ab igne, & calefacit manum, ecce ratio productentis & producti in aqua respectu diuersorum, scilicet ignis & manus, sed certè esse calefactum nõ est esse calefacientem, nec aquam esse calefactam est causa, siue ratio sibi calefaciendi manum sed eam esse calidam: & quanuis non sit calida nisi calefacta ab igne, tamen esse calefacta quod præcisè sonat in ratione producti nullo modo est ei ratio per se calefaciendi aliud, quia cessante calefactione & remanente calore certè adhuc potest calefacere, & si aqua haberet calorem ex se & non ab alio calefaceret: eodem modo est in proposito, quia eidem supposito filii conuenit ratio producti & productentis respectu diuersorum, tamen esse productum, vel

genitum non est esse producentem vel spirantem, nec esse genitum per se est ei ratio spirandi alterum, sed vis spiratiua. Et quauis hæc non sit in filio nisi per generationem, tamen ipsa generatio per accidens se habet ad spirationem, quia si in filio esset vis spiratiua nõ per generationem habita sicut est in patre, adhuc filius spiraret, nõ spirat, ergo in quantum genitus.

7 Item nec pater spirat in quantum generans, quia hoc esset aut quia generare & spirare sunt idem sicut superius & inferius, & tunc ista verificaretur pater in quantum generans est spirans, sicut ista Sortes in quantum albus est coloratus, aut quia actus generandi esset patri ratio spirandi, sicut calor est igni ratio calefaciendi. Primum non potest dici quod scilicet spirare sit superius ad generare, licet hoc dicant quidam quod spirare in patre est realiter idem quod generare, & in filio est idem realiter quod generari, ita quod spirare in sua communitate acceptum est superius ad generare & generari. Hoc enim non est verum sicut infra probabitur. Et nunc supponitur. Nec secundum potest dici, quia si generare patri esset ratio spirandi, cum generare non conueniat filio, aut filius non spiraret, aut in patre & filio non esset idem principium & ratio spirandi, quorum vtrumque est falsum, quia & filius spirat, & idem principium & ratio spirandi est in patre & filio, nullo modo ergo generans in quantum generans est spirans, nec genitus in quantum genitus est spirans, ut prius ostensum est, ergo spiritus non est per se a genito, nec a generante in quantum huiusmodi, quare nec spirare est per se a generari.

Item impossibile est quod eadem actio secundum numerum sit a pluribus ut pluribus ut plura sunt, & ut in nullo conueniunt, sed spirare spiritum sanctum est vna actio secundum numerum, generans autem & genitum in quantum huiusmodi sunt plura, & ut plura sunt nec in aliquo vno secundum numerum conueniunt in quantum generans & genitum, ergo spirare non est per se a generante nec a genito, ut illi dicunt.

8 Quod concedimus dicentes quod inter generationem filii & spirationem spiritus sancti est quidam ordo originis, sed non per se & directè, sed indirectè & cõcomitatue & quasi per accidens, eo modo quo per accidens potest reperiri in diuinis. Ad quod sciendum notanda sunt tria. Primum est quod nulla actio dependet ex præcedente passione nisi quia terminus passionis est principium actionis. Sic enim aqua calefacit prius calefacta, in quantum calor terminans calefieri aquæ est principium calefaciendi alterum. Sic etiã passio dependet a passione ut moueri ipsius grauis dependeret a suo generari in quantum forma grauis quæ est terminus generationis est principium motus sequentis.

9 Secundum est quod principium sequentis actionis potest esse terminus præcedentis passionis dupliciter, scilicet per se vel per accidens. Per se sicut calor aquæ est terminus calefactionis suæ passiuæ. Per accidens verò & cõcomitatue sicut calefieri osium terminatur ad albedinem, scilicet per accidens ratione materie, nam quædam ossa calefacta rubescunt, quædam nigrescunt. Albedo autem est per se principium disgregandi.

10 Tertium est quod passio præcedens quæ terminatur ad principium actionis sequentis potest se habere ad ipsum dupliciter, vno modo sicut fieri transiens manente termino, & sic se habet calefieri aquæ ad calorem suum (manet enim aqua aliquo tempore calida postquam cessauit calefactio.) Alio modo sicut fieri permanens necessario cum termino, sicut illuminari aeris manet quandiu manet lumen in aere.

11 His suppositis patet quod ubi principium sequentis actionis est solum terminus per accidens præcedentis actionis, vel passionis (sicut albedo ossis quæ est per se principium disgregandi est terminus per accidens calefactionis ossis) ibi sequens actio est solum per accidens ex præcedente actione vel passione, sicut in exemplo de ossis disgregatio est solum per accidens ex calefactione. Cuius ratio est, quia sequens actio non est ex præcedente actione vel passione nisi propter habitudinem vnius & eiusdem respectu vtriusque in ratione termini & principii, ubi ergo illud vnum quod est medium se habet ad alterum extremorum per accidens tota habitudo extremorum est per accidens inter se, ubi

verò passio præcedens se habet ad terminum suum sicut fieri transiens manente termino ibi sequens actio est ex præcedente actione vel passione solum per accidens. Cuius ratio est, quia effectus in actu requirit causam in actu & maxime effectus qui est in fieri, sed sequens actio quæ est actu, est secundum fieri cessante priore passione, sicut aqua calida calefacit manum postquam desinit calefieri, ergo sequens actio non est per se ex præcedente actione. Et forte causa est, quia præcedens actio vel passio est causa termini solum in fieri, & ille terminus secundum suum esse est causa sequentis actionis propter quod præcedens actio vel passio non est causa per se, sed per accidens. Vbi autem illa duo concurrunt, scilicet quod principium actionis esset per accidens terminus præcedentis vel passionis. Et actio vel passio præcedens se haberet ad terminum suum sicut fieri transiens manente termino, ibi sequens actio esset ex præcedente actione vel passione per se, maxime si principia præcedentis actionis vel passionis, & sequentis actionis sint ordinata per se, quod pro tanto dicitur quia nõ est ordo originis inter actiones & passiones nisi secundum ordinem principiorum, nec est proprius modus loquendi dicere quod actio sit ex actione vel passione secundum quod principium sequentis actionis est a principio præcedentis actionis vel passionis.

12 Ex hoc ad propositum, certum est quod filio conuenit per se spirare in quantum habet vim spiratiuam per quod est per se principium spiritus sancti. Hanc autem habet per suum generari, sed absque dubio generatio filii non terminatur per se & directè ad vim spiratiuam, sed solum cõcomitatue, quia per generationem cõcomitatur. Per se enim terminatur generatio tanquam ad terminum ad illud solum quod per generationem est productum ingenito, & illud est sola relatio filiationis ut dictum fuit supra distinctè. Filiatio autem nec est vis spiratiua, nec in ea per se includitur, ergo principium spirationis non est per se terminus generationis, sed solum cõcomitatue. Et quasi per accidens. Igitur spirari nõ a generari per se & directè, sed quasi per accidens & cõcomitatue. Item per generationem qualitercunq; acceptam vis spiratiua non habet esse, sed tantum habet esse in filio. Est enim in patre & non per generationem, sed spiratio non est a generatione qualitercunq; accepta actiue vel passiuè nisi ratione virtutis spiratiue, ergo spiratio nõ est a generatione nisi prout est in filio, non autem prout est a parte immediatè, quia pater non habet vim spiratiuam per aliquam generationem, ergo spiratio per se & simpliciter non est a generatione, sed solum secundum quid.

13 Quod autem arguunt alii quod de ratione spirati est quod sit ab aliquo prius producto. Dicendum quod non est verum, sed solum quod sit ab aliquo habente vim spiratiuam. Nec est de ratione virtutis spiratiuæ quod sit in aliquo producto, nec de ratione producti per generationem est per se & directè quod habeat vim spiratiuam, sed solum cõcomitatue in quantum generans cõcomitatue communicat genito omne illud in quo ei non opponitur, per se autem non habet genitum in quantum genitum a generante nisi illud tantum secundum quod conuenit ei esse productum, & hæc est filiatio & illud in quo est productum, scilicet essentia, in cuius identitate producitur ut dictum fuit. Et si dicatur quod de ratione spirati est quod procedat per modum voluntatis qui modus supponit aliquod productum per modum intellectus a quo est illud quod procedit per modum voluntatis. Et ita spiratum per se est ab aliquo producto.

14 Dicendum quod hic est duplex defectus. Primus est quia non est de ratione spirationis quod sit per modum voluntatis. Sed competit ei hæc denominatio per habitudinem ad creaturas ex hoc quod supponitur esse a duobus ut prius dictum fuit, vnde dummodo spiratio sit a duobus, aut supponat aliquam priorem emanationem qualitercunq; hoc sit per se vel per accidens semper potest dici per modum voluntatis. Secundus defectus est, quia licet

emanatio per modum voluntatis supponat quandam aliam, tamen non est de ratione producti per modum voluntatis quod sit à producto per priorem emanationem sicut patet in creaturis, ex quo hoc nomen tractum est. (Amor enim quavis supponat verbum, tamen non est à verbo tanquam à principio producente ipsum.) Et similiter potest dici quod Spiritus supponit aliquid productum per generationem, sed non probatur quod sit ab illo per se tanquam à principio productio. Et ideo ratio illa magis arguit ordinem præsuppositionis quam principationis vel originis. Sic ergo patet primum, scilicet qualiter inter generari & spirari est ordo originis.

15 Secundum patet scilicet quod inter generationem & processionem non est ordo prioris & posterioris secundum rem vel vniuersaliter in diuinis, quod probatur sic: Si in diuinis esset ordo prioris & posterioris secundum rem hoc esset comparando absoluta inter se, vel absoluta ad relationem, vel relationes adinuicem. Non primo modo scilicet comparando absoluta inter se, quia in diuinis non est realis pluralitas absolutorum, prius autem & posterioris secundum rem necessario requirunt realem pluralitatem, quia idem respectu sui ipsius non est prius & posterius, quare &c. Nec secundo modo scilicet comparando absoluta ad relationem, quia vel esset ibi prius & posterius natura vel duratione. Hæc enim videntur sufficienter prius, & posteriorius diuidere secundum rem, non natura. Non enim est ibi pluralitas naturarum. Relatio enim non est alia natura ab essentia. Nec duratione, quia quicquid est in diuinis absolutum vel relatum est æternum, quare &c. Nec tertio modo videlicet comparando vnam relationem ad aliam, quia vel hoc esset comparando relationes oppositas adinuicem vel comparando relationes disparatas, non primo modo quia relationes oppositæ sunt simul omni modo similitatis natura & intellectu, adeo quod contradictionem implicat esse vel intelligere vnam alteri. Propter quod fati est intelligibile illud quod aliqui dicunt scilicet quod pater est prior filio non quidem natura vel duratione sed origine, quia filius originatur à patre & non econuerso, hoc enim contra dicitur rationi, & dicto beati Augustini. Rationi quidem quia ubi producat constituitur in esse personali per suum producere, vel per relationem producentis, & productum constituitur in esse personali per suum produci, vel per relationem producti, ibi vnum non potest esse prius altero, secundum originem. Sed pater in diuinis constituitur in esse personali per generare, vel per paternitatem quæ est relatio generantis, & vtrumque est idem. Et filius consimiliter constituitur in esse personali per generari, vel per filiationem quæ est relatio geniti, ergo pater nullo modo est prior filio per originem, minor de se patet. Sed ma. probatur, quia productio neque re neque intellectu potest precedere produci, nec vniuersaliter aliqua origo actiue accepta originem passiuæ acceptam, alioquin in illo priori aliquis posset esse & intelligi actu producat & quod nihil produceretur quod est intelligibile, & incõpossibile, quæuis ergo persona producat posset prius esse persona producta quando natura formaliter constituitur in esse personali per producere & produci, sicut est in creaturis, tamen in diuinis ubi personæ constituitur in esse personali per originem, impossibile est vilo modo intelligere aliquam prioritatem, maxime originis quæ prioritas originis quantum posset esse inter duas origines passiuæ acceptas, vt patet in creaturis, prius enim originatur flos quam fructus, tamen talis prioritas non potest esse inter originem passiuæ sumptam, & actiue, neque in Deo, neque in creaturis, quia semper simul sunt re & intellectu, sicut relationes eis correspondentes.

16 Item ponere talem prioritatem in diuinis expressè contradicit dicto beati Augu. contra Maximum, quod recitatur in 1. lib. sentent. dist. 2. ubi dicitur sic, cum dicitur filius à patre genitus non ostenditur inæqualitas substantiæ sed ordo nature, non quo alter prior sit altero sed quo alter est ex altero, ecce quod expressè ponit originis ordinem quo alter est ab altero, & quod negat prioritatem originis qua vnus sit prior altero, & sic patet quod inter relationes oppositas & personas per eas constitutas & sic non est aliqua prioritas realis.

17 De rationibus autem disparatis & realiter differentibus vt sunt paternitas & filiatio ex vna parte, & processio & spiratio passiuæ ex altera, difficilius est probare quod non sit inter eas aliqua prioritas realis seu ex natura rei. Veruntamen ad hoc probandum, potest applicari ratio prius posita de substantia & relatione, quia omnis prioritas realis videtur esse secundum naturam vel secundum durationem, sed vna relationum disparatarum non est prior altera natura, quia non sunt diuersæ nature, nec duratione, quia quælibet est æterna, ergo &c.

18 Contra rationem istam, & contra conclusionem ad quas adducta est, instatur ab aliquibus. Contra rationem sic, non omnis pluralitas realis requirit differentiam nature, vel durationis, ergo non omnis prioritas realis. Consequentia tenet per simile, quia non minus requirit pluralitas differentiam quam prioritas, antecedens probatur, quia oppositæ relationis in diuinis necnon disparatæ falsæ filiatio & processio sunt plures res, & tamen non differunt natura, quia sunt vna natura, nec duratione, quia sunt æternæ, ergo non omnis realis pluralitas requirit pluralitatem naturarum, nec successione durationis, ergo nec realis prioritas hoc requirit. Super hoc tamen fundatur totaliter prædicta ratio, ergo male.

19 Contra conclusionem autem instatur sic. Et primo contra primam, probando quod essentia diuina prior est quacunque relatione prioritate naturalis præsuppositionis. Et hoc sic, tantum differunt essentia & relatio in diuinis quantum in creaturis, maxime secundum opinionem illorum qui dicunt quod in creaturis fundamentum & relatio non faciunt compositionem sicut nec in diuinis. Vtrobique enim inuenitur absolutum & relatum, vel relatio & simplicitas ex quibus non est compositio, nec hic, nec ibi, sed in creaturis inter fundamentum & respectum est ordo naturalis præsuppositionis non obstantem quod non sunt diuersæ nature facientes compositionem, ergo idem est in diuinis, minor probatur, quia respectus præsupponit naturaliter suum fundamentum, fundamentum autem non præsupponit respectum.

20 Contra secundam conclusionem instatur sic. Illud quod aduenit personæ diuinæ iam constitutæ, supponit illud quod est constitutum personæ & non econuerso: Sed communis spiratio non constituit aliquam personam, sed aduenit personæ iam per alium constitutæ scilicet per paternitatem vel filiationem: ergo ipsa præsupponit naturaliter tantum æternitatem quam filiationem, & non econuerso, quare vt videtur ipsa est posterior eis naturali præsuppositione. Et confirmatur, quia productum præsupponit producat quod non constituitur per producere, sed pater & filius producat Spiritum sanctum ipsum spirando, nec constituitur in esse personali per actum spirandi, ergo pater & filius præsupponuntur à Spiritu sancto. Hæc autem præsuppositio non solum est secundum intellectum sed ex natura rei, ergo.

21 Quicquid sit de ratione illa an valeat an non (difficile enim est efficacem rationem adducere ad ea quæ tangunt materiam fidei) conclusiones tamè ad quas probandas adducta est possunt rationabiliter suffineri & defendi, nec non & ipsa ratio dicendo quod realis pluralitas & realis prioritas requirunt realem differentiam, sed prioritas super hoc addit antecessionem ratione cuius non potest inueniri in diuinis, in quibus cum vnitæ essentia est pluralitas sola relationum originis inter quas si sint oppositæ nulla est prioritas nec realis, nec secundum intellectum, vt dictum fuit. De disparatis autem patet, idem sic nihil quod sit in filio præcedit quodeunque eorum quæ sunt in patre quia quicquid habet filius habet à patre: pater autem nihil habet à filio, nec à quocunque alio, sed à seipso. Sed spiratio actiua est in patre, ergo filiatio non præcedit ipsam, sed processio seu spiratio passiuæ simul est omni modo similitatis cum spiratione actiua cum sint relationes oppositæ, ergo filiatio nullo modo præcedit secundum rem spirationem passiuam seu processionem, nec per consequens paternitas quæ simul est cum filiatione: & sic patet quod nulla relatio diuina præcedit realiter aliam, neque oppositam, neque disparatam.

22 AD PRIMAM rationem qua probatur quod essentia prior est relatione secundum ordinem naturalis præsuppo

suppositionis. Dicendum quod non est simile de essentia & relatione in diuinis, & in creaturis quia in creaturis omnis relatio realis connotat vel requirit aliam naturam à natura fundamenti ratione cuius potest esse posterior natura fundamenti sui: Sed in diuinis relatio non requirit nec connotat aliam naturam à natura sui fundamenti ratione cuius potest esse posterior realiter natura sui fundamenti.

23 Ad secundam rationem quæ nititur probare quod paternitas & filiatio præsupponitur spirationi actiue dicendum per interemptionem minoris quod realiter loquendo pater generat filium de sua essentia & in sua essentia communicando ei essentiam suam cum omnium proprietate non opposita filiationi. Et ideo sicut filius non est realiter prius, filius quam habens essentiam diuinam in qua & ex qua genitus est à patre, sic non est realiter prius filius quam habens essentiam diuinam cum spiratione, quia talis est à patre, & talis communicatur ei à patre. Sicut ergo realiter loquendo diuinitas non aduenit filio constituto in esse personali sed est de constitutione eius per quam est Deus sicut pater, & differt ab omni, eo quod non est Deus sicut pater. Sic spiratio loquendo realiter non aduenit filio iam constituto in esse personali sed est de constitutione eius, & per eam est spirans ut pater, & differt ab omni non spirante sicut & pater: unde quauis pater & filius constituentur in esse personali solum per paternitatem & filiationem prout pater solum distinguitur à filio & e conuerso, tamen non prout distinguitur personaliter à Spiritu sancto, imò de personali constitutione eorum est communis spiratio. Quod ergo dicitur quod communis spiratio non constituit aliquam personam, verum est de vnica tantum, sed constituit duas scilicet personam patris & filii quantum ad distinctionem personalem quam habent ad Spiritum sanctum: ita quod pater ut est persona distincta ab omni alia persona diuina non constituitur in esse personali præcise per solam paternitatem, imò cum ea per spirationem: Et idem est de filio & filiatione, communi spiratione. Et hæc est sententia Anselmi de processione Spiritus sancti in fine.

24 Per idem patet responsio ad aliam rationem quod pater & filius ut distincti personaliter à Spiritu sancto constituitur in esse personali per actum spirandi quo producitur Spiritum sanctum, quauis pater ut præcise distinctus à filio constituitur à sola paternitate, & filius ut distinctus solum à patre constituitur sola filiatione. Et ob hoc pater & filius secundum rationem intelligendi sunt priores Spiritu sancto: quia distinctio eorum inter se non includit spirationem: sed secundum rem pater simul est pater & spirans, & filius simul est filius & spirans: nec est ibi realis prioritas aliqua. Si verò queratur de priori & posteriori secundum rationem intelligendi, sic dicendum est quod in diuinis est ordo prioris & posterioris secundum rationem comparando absoluta inter se, & essentiam ad relationes & vniam relationem disparatam ad aliam, & personas per eas constitutas. Constat enim quod in diuinis præintelligimus intellectum voluntati quorum vnus est absolutum: nam sicut in nobis intellectus realiter prior est voluntate: sic in Deo prior est secundum rationem, quia qualem ordinem reale habent aliqua vbi differunt realiter, tale ordinem rationis habent vbi differunt solum secundum rationem. Essentia autem diuina præintelligitur cuilibet relationi, quia cum ipsa sit communis omnibus personis, relationes autem non, intellectus eius prior est intellectu relationum. Similiter cum paternitas sit in patre proprietas constitutiva eius, spiratio autem non (saltem ut distinguitur à filio) quia si poneretur per impossibile quod non esset persona tertia in diuinis, adhuc pater esset pater & non esset spirans, patet quod paternitas præintelligitur in patre spirationi, & idem de filiatione in filio respectu eiusdem spirationis, & per eandem rationem pater & filius ut sic, præintelliguntur Spiritui sancto.

25 Est tamen hic aduertendum quod ordo rationis non ex eodem sumitur inter omnia dicta, quia ordo rationis qui est in diuinis inter absoluta (puta intellectum voluntatem consimilia) non sumitur ab intellectu nisi comparando Deum ad creaturas in quibus quia talia differunt realiter & vnus est realiter prius altero, intellectus concipit

quod similia differant in Deo saltem secundum rationem. Et quod habeant consimilem ordinem rationis, ut aliis declaratum fuit, sed differentia & ordo rationis inter essentiam diuinam & relationes & inter relationes disparatas nec non & personas per eas constitutas non oportet quod sumatur ex aliqua comparatione diuinorum ad creaturas, quinimò in ipsis diuinis secundum se & ex natura rei est sufficiens fundamentum concipiendi talem ordinem. Ob hæc causam quidam vocauerunt hunc ordinem ordinem naturalis præsuppositionis non quod sint ibi diuerse nature quarum vna præsupponat aliam, (quia in diuinis non est nisi vna natura quæ est essentia diuina) sed quia ex sola natura rei non comparando diuinam naturam creaturis præstatur sufficiens fundamentum quod vnus præconciatur alteri: non sic est autem de purè absolutis, ut dictum fuit. De relationibus autem oppositis, & de personis per eas constitutis ut sic non est idem iudicium, quia inter talia nullus est ordo prioris aut posterioris etiam secundum intellectum, eo quod talia simul sunt intellectu, quia vnus includitur in intellectu alterius, ratio enim relationum est esse ad aliud quod est correlatiuum, & sic patet qualis ordo prioris & posterioris secundum intellectum est in diuinis.

26 AD PRIMVM argumentum dicendum quod non oportet sic esse per omnia in trinitate increata sicut est in trinitate creata, quia vna non perfecte representat aliam, imò in pluribus deficit quam assimilatur: propter quod licet in trinitate creata sit prius & posterior secundum rem propter diuersitatem nature: tamen non est sic in trinitate increata in qua est vnica natura. Ad secundum dicendum quod generatus ex hoc quod est principium spirandi non est pro spirato. Principium enim est ex quo aliud: nec est de ratione principii quod post ipsam sit aliud: nec de ratione, nec natura nisi in quibus principium differt essentialiter à principio quod non est in diuinis.

27 Ad argumentum in oppositum quauis concludatur verum de prioritate secundum rem, tamen de prioritate secundum rationem non est simile de patre & de filio & de vtroque ad Spiritum sanctum, quia pater & filius distinguuntur inter se relationibus oppositis quæ sunt simul natura, & intellectu, sed pater & filius respectu Spiritus sancti constituntur relationibus disparatis quarum vna potest alteri præintelligi (ut declaratum fuit) quæ prioritas secundum intellectum sumitur sufficienter ex natura rei absque comparatione ad creaturas, & ob hoc vocata est à quibusdam prioritas naturalis præsuppositionis quauis aliis videatur & non irrationabiliter quod iste modus loquendi in hac materia sit improprius & nimis extensus.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Spiritus sanctus perfectius procedat à patre quam à filio.

Tho. 1. q. 39. ar. 3. ad. 2.

AD secundum sic proceditur. Et videtur quod Spiritus sanctus plenius vel perfectius procedat à patre quam à filio, quia propter quod vnus quodque tale & illud magis, sed filius habet à patre quod ab ipso procedat Spiritus sanctus, ergo magis procedit à patre.

2 IN CONTRARIVM est, quia vbi est summa æqualitas ibi non potest esse magis vel minus, perfectius vel imperfectius, quia summa æqualitas priuat omnem gradum, sed in diuinis est summa æqualitas, ergo, &c.

3 RESPONSI O. Dicenda sunt duo. Primum est quod Spiritus sanctus non procedit plenius vel perfectius à patre quam à filio. Secundum est quod procedit ex ipso principaliter. Primum patet sic, vbi non est intentio & remissio in principio virtute cuius plura producunt vnus, ibi productum non est perfectius aut plenius ab vno quam ab altero, sed principium producendi Spiritum sanctum quod est vis spiratiua, non est perfectius aut plenius in patre quam in filio, cum sit in eis vna numero non recipiens intentionem & remissionem, nec ratione essentie: nec propter naturam respectus si respectum includat, ergo Spiritus sanctus non procedit magis vel plenius à patre quam à filio.